

Το μεγάλο φροντιστήριο του ασφαλιστικού: Θα επωφεληθούμε;

Το 2015 μας άφηδε πολύτιμα μαθήματα για το πώς οι συντάξεις συνδέονται με την οικονομία. Μέσα σε λίγους μήνες αντικρύσαμε συμπυκνωμένα διλήμματα τα οποία είναι εγγενή στην σχέση κοινωνικής ασφάλισης-οικονομίας. Η φύση των διλημάτων προκύπτει από το πώς η πολιτική οικονομία των συντάξεων προσαρμόζεται στην γήρανση. Τέτοιες αποφάσεις θα πρέπει να λάβουν, αργά ή γρήγορα, όλες οι αναπτυγμένες χώρες. Τα θέματα προς απόφαση εμείς τα έχουμε φρέσκα στην μνήμη μας, έχοντας περάσει εντατικό φροντιστήριο όλο του 2015.

Η Ελλάδα συνεπώς, μπορεί να βρεθεί στην πρωτοπορία: να είναι η πρώτη που αντιμετωπίζει τα μεγάλα προβλήματα. Το πόρισμα της Επιστημονικής Επιτροπής φαίνεται ότι κατανοεί την πρόκληση, διακρίνει το αδιέξοδο και χαράζει τις αδρές γραμμές μιας νέας αρχής. Έχοντας περάσει τα θεωρητικά μαθήματα στο φροντιστήριο, δεν διστάζει να τολμήσει στις εξετάσεις.

Τρία γενικά διδάγματα του 2015

Πρώτο δίδαγμα: Το σύστημα συντάξεων εύκολα τορπιλίζει την οικονομία. Τα ελλείμματα των συντάξεων μας έφεραν στην κρίση το 2009. Οι αστοχίες στην διαχείριση των συντάξεων – και στην εμμονή στην πρόωρη συνταξιοδότηση– δρομολόγησαν εξελίξεις κατά το πρώτο εξάμηνο του 2015. Τα δύο ζητήματα – οικονομία και συντάξεις – δεν είναι ανεξάρτητα μεταξύ τους. Όταν εξετάζεται το ένα ερήμην του άλλου το αποτέλεσμα είναι καταστροφικά και για τα δύο.

Δεύτερο (παρεμφερές) δίδαγμα: Οι συντάξεις πρέπει να συνεξετάζονται με το χρέος. Αν αποχωριστούν, τότε είναι οι συντάξεις που θα έχουν το προβάδισμα. Ο λόγος προκύπτει από τον παρακάτω συλλογισμό: Η αποπληρωμή του χρέους είναι νομική υποχρέωση. Η πληρωμή των συντάξεων είναι ηθική υποχρέωση. Και τα δύο, όμως, πρέπει να βγαίνουν από την ίδια τσέπη. Όταν τον Ιούνιο 2015 μας τέθηκε το δίλημμα ‘χρέος ή συντάξεις;’, δηλαδή ‘νομική ή ηθική υποχρέωση;’, σχεδόν αυτονόητα κέρδισαν οι συντάξεις και έμεινε απλήρωτο το ΔΝΤ. Την πολιτική επιλογή αυτή, την παραδέχθηκαν ακόμη και οι ίδιοι οι αυστηροί ‘θεσμοί’ που υποτίθεται προστατεύουν το χρέος. Αρα, αν το ζητούμενο είναι να πάρουν πίσω τα λεφτά τους οι δανειστές, πρέπει να φροντίσουν καλύτερα να μην τεθεί ποτέ δίλημμα όπως αυτό του καλοκαιριού.

Τρίτο δίδαγμα. Όλοι πρέπει να συμβιβαστούμε στο ότι είμαστε συλλογικά φτωχότεροι από ότι νομίζαμε. Τα επίπεδα ευημερίας του 2009 δεν είναι πια εφικτά. Κατ’ επέκταση δεν είναι εφικτές και οι υποσχέσεις οι οποίες βασίστηκαν σε αυτά. Μια οικονομία που είναι κατά το ένα τέταρτο φτωχότερη δεν μπορεί να δίνει τις ίδιες συντάξεις όπως παλιά. Αν το κάνει αυτό, οι συνταξιούχοι θα περνάνε καλά σε βάρος όλων των υπολοίπων – οι οποίοι και πρέπει να εργάζονται για να πληρώνουν τις συντάξεις. Η μείωση μπορεί να γίνει βίαια και με την λογική ‘όποιος προλάβει’. Αν, αντίθετα, γίνει ήρεμα και συντεταγμένα, τότε βγαίνουν όλοι κερδισμένοι.

Οι πρώτοι μήνες του 2015 μας προσέφεραν αυτά τα διδάγματα απλόχερα. Το ελληνικό σύστημα συντάξεων έχει εμμονή σε καταστροφικές συμπεριφορές. Αυτές επιτείνουν και επιταχύνουν εξελίξεις τις οποίες, όμως, θα αντιμετωπίσουν σε 10-20 χρόνια όλα τα συστήματα συντάξεων, ευνομούμενα ή μη. Στην περίπτωση της Ελλάδας βλέπουμε σε μεγέθυνση και σε συμπίεσμένο χρόνο, δυσλειτουργίες που κανείς δεν θα μπορέσει να αποφύγει. Αυτή η έγκαιρη και εντατική προειδοποίηση που έχουμε λάβει μπορεί να μετατραπεί σε πλεονέκτημα – αν καταφέρουμε να προσαρμοστούμε εμείς πριν από τους άλλους.

---

¹ Επίκουρος Καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Πειραιώς. Visiting Senior Fellow στο London School of Economics

Πώς αντιδρούμε; Δύο εναλλακτικές οδοί.

Η Επιτροπή Εμπειρογνομώνων για το ασφαλιστικό εισηγείται μια νέα αρχή. Αυτή σίγουρα δεν θα είναι το 'ψεκάστε, τελειώστε' που συνηθίσαμε τα τελευταία χρόνια. Πιθανώς δεν συμβιβάζεται και με ένα σχεδιασμό να απομακρυνθεί το ασφαλιστικό από την επικαιρότητα, προκειμένου να είναι διαχειρίσιμο το πολιτικό κόστος. Υπόσχεται, όμως, και μάλιστα με βάσιμο τρόπο, μια διευθέτηση καλύτερη από αυτή που είχαμε και από αυτή που θα έχουν πολλές άλλες χώρες. Φτάνει να έχουμε το κουράγιο να την βρούμε.

Ο εναλλακτικός και δοκιμασμένος δρόμος είναι η άρνηση του προβλήματος. Είναι η επανάληψη της στάσης του παλιού πολιτικού συστήματος και όλων των 'κοινωνικών εταίρων' του 1997. Τότε, όταν η Εκθεση Σπράου είχε προειδοποιήσει ότι τα λεφτά τελειώνουν, ο ισχυρισμός ήταν, ότι δεν υπήρχε λόγος ανησυχίας, αφού *'το Κράτος θα χρεωκοπήσει πριν το ασφαλιστικό σύστημα'*. Ετσι φτάσαμε στην χρεωκοπία του 2009 αλλά και στην απαξίωση των συντάξεων και την ταλαιπωρία των συνταξιούχων που ακολούθησε.

Σπάνια δίδεται σε μια χώρα η ευκαιρία να διορθώσει ή να επαναλάβει τα λάθη που έκανε. Ακόμα σπανιότερο είναι να έχει προηγηθεί εντατικό φροντιστήριο για να εμπεδώσουν ακόμη και οι πιο ανεπίδεκτοι πόσο καταστροφικά ήταν τα συγκεκριμένα λάθη.

Στα φροντιστήρια εφαρμόζουν το δόγμα «Επανάληψη μήτηρ μαθήσεως». Σωστό. Όμως, δεν πρέπει να ξεχνάμε, ότι η φοίτηση σε φροντιστήρια για πρώτη φορά υπόκειται και σε φορολογία.